

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van een
bureau-onderzoek en boringen aan de
Strjitwei te Tjerkgaast, gemeente
Skarsterlân (Fr.)**

G.J. de Roller en G.M.A. Bergsma

ARC-Rapporten 2005-79

Groningen
31 augustus 2005
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Aanleiding voor het archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) zijn de bouwplannen van de familie De Jong. De familie De Jong wil op de locatie Strjitwei 15 een stal voor vleesvarkens bouwen. In verband met de art. 19 procedure is een IVO noodzakelijk. Via Hendrix UTD bv heeft de familie De Jong aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht gegeven dit IVO uit te voeren.

Het IVO bestaat uit een bureau-onderzoek dat is uitgevoerd op 27 juli 2005 door drs. ing. G.J. de Roller. Het booronderzoek vond plaats op 29 juli door mw. drs. G.M.A. Bergsma en dhr. A. Wieringa.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de Strjitwei 15 te Tjerkgaast, een aantal kilometers ten noorden van het dorp Tjerkgaast en ten zuiden van de N354 in de polder Westerschar (afb. 1 en 2).

Afbeelding 2 Ligging van het onderzoeksgebied, het rode kader, aan de Strijtwei. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/ARCHIS II, 04 augustus 2005.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2005/210
Provincie	Fryslân
Gemeente	Skarsterlân
Plaats	Tjerkgaast
Toponiem	Strjitwei 15
Kaartblad	15F
Coördinaten	174.500/548.500
Type bodem	waardveengrond
Geomorfologie	veen op dekzandplateau

1.4 Doel van het onderzoek

Het IVO heeft tot doel duidelijkheid te verschaffen over de bodemopbouw, de eventuele mate van verstoring ten gevolge van het subrecente grondgebruik en om een verwachting te geven van mogelijk aanwezige archeologisch waardevolle lagen.

1.5 Werkwijze

Naast het veldwerk is een bureaustudie verricht, waarbij de volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- De FAMKE (www.fryslân.nl) met advieskaarten voor steentijd–Bronstijd en Bronstijd–Middeleeuwen.
- De gegevens in Archis (archeologische database van Nederland).
- De historische en landschappelijke kaarten in FAMKE.
- De atlas Schotanus à Sterringa & Alting (1718) en de historische atlas (Geudeke et al. 1990).
- Bodemkaart 1:50.000 blad 15 west en oost, Staveren.

De FAMKE (Fryske Archeologische Monumentenkaart Extra) schrijft voor de periode steentijd–Bronstijd een karterend onderzoek I voor. Dit wil zeggen een boorgrid van 20 × 30 m waarbij het aangetroffen zand bemonsterd moet worden met een megaboer en gezeefd dient te worden over een zeef met een maaswijdte van 4 mm. Voor de periode Bronstijd–Middeleeuwen geldt een karterend onderzoek III waarbij gelet moet worden op eventuele veenterpen.

Veldwerk

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn op het onderzoeksterrein van ca. 0,6 ha. in totaal zeven boringen gezet. Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen (afb. 3). De raai-afstand bedroeg 20 m en de onderlinge boorafstand 30 m.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm om door de stugge bovengrond te komen. Daarna is met een guts van 4 cm diameter verder geboord tot de zandondergrond werd bereikt. In verband met de hoge grondwaterstand was het niet mogelijk het zand te bemonsteren met een megaboer.

De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies zijn beschreven en opgemeten. Hierbij is gelet op de aanwezigheid van

archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De top van de zandondergrond is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

2 Resultaten

2.1 Bureau-onderzoek

De FAMKE adviseert voor het onderzoeksterrein voor de periode steentijd–Bronstijd een karterend onderzoek I. Dit advies geldt voor gebieden waar zich op enige diepte archeologische lagen uit de steentijd kunnen bevinden, die zijn afgedekt door een dun veen- of kleidek. Mochten zich hier archeologische resten bevinden, dan zijn deze waarschijnlijk goed van kwaliteit. Voor de periode IJzertijd–Middeleeuwen geldt een karterend onderzoek III. Het gaat hier dan met name om middeleeuwse veenontginningen. Daarbij bestaat de kans dat zich huisterpjes uit deze tijd in het onderzoeksgebied bevinden.

De FAMKE toont in de nabije omgeving geen archeologische vindplaatsen voor de periode Steentijd–Bronstijd. De dichtstbijzijnde bekende vuursteenvindplaats ligt ten oosten van het Prinses Margrietkanaal, tussen de Spannenburgerdyk en het plaatsje Idskenhuisen. In Archis zijn in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein geen monumenten en waarnemingen opgenomen.

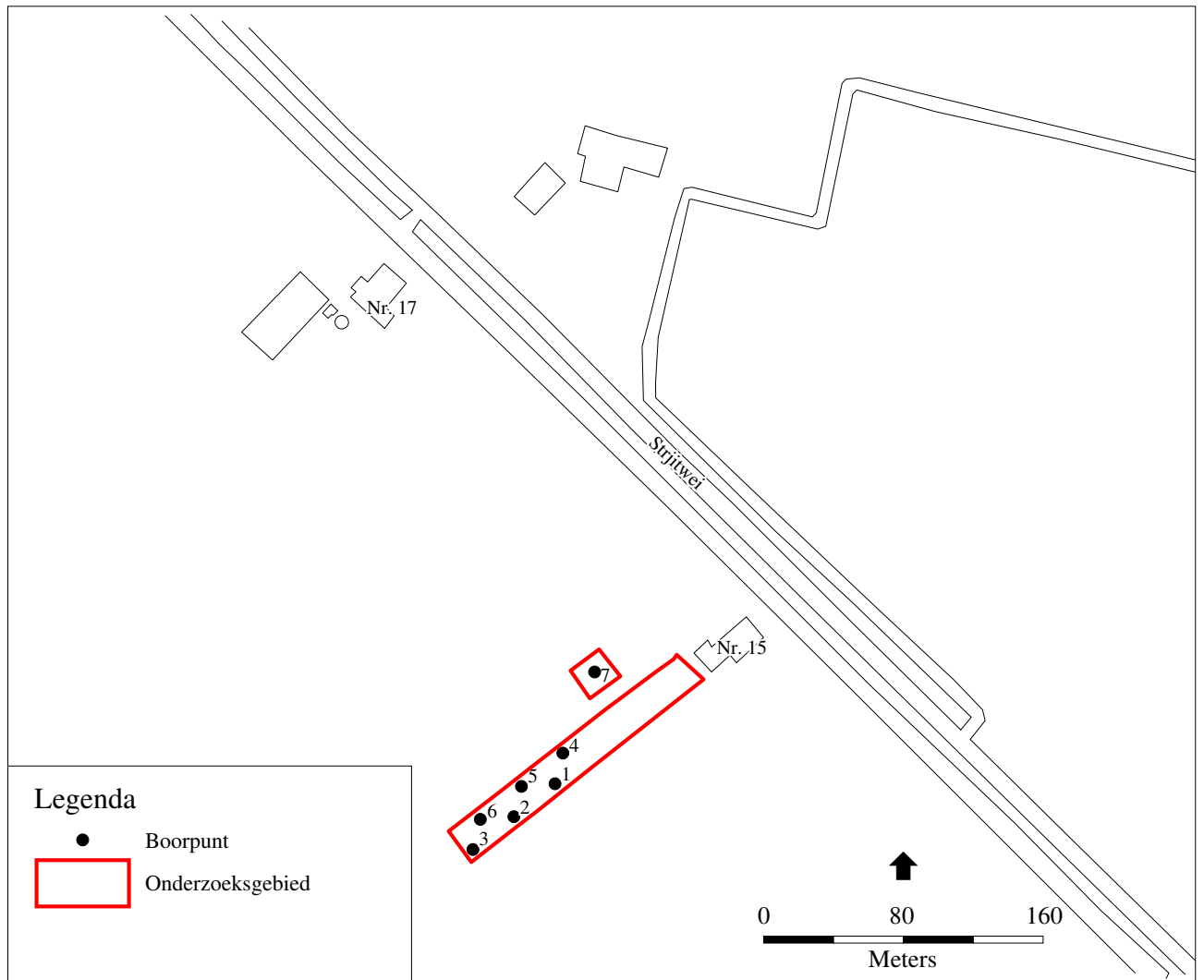
De bodemkaart geeft aan dat het onderzoeksgebied een waardveengrond heeft. De zandondergrond ligt vermoedelijk dieper dan 1,20 m onder het maaiveld. Iets ten zuiden van het terrein liggen petgaten. De historische kaart uit 1851–1855 geeft aan dat het gebied onbebouwd is en dat de straatweg ter hoogte van het onderzoeksterrein door een uitloper van het Idskenhuisstermeer loopt, op de bodemkaart aangegeven als petgaten. Het gebied is dan nog niet verkaveld. Schotanus geeft voor het gebied in het geheel geen bebouwing of wegen aan. In die tijd is alleen de weg van Tjerkgaast naar Sint Nicolaasga aanwezig.

Uit het bureau-onderzoek komt naar voren dat er zich in het gebied in het recente verleden, met uitzondering van de aanleg van de Strjitwei en de bebouwing langs deze weg, geen versturende activiteiten hebben plaatsgevonden. Er is daardoor een goede kans dat eventueel aanwezige veenterpen nog aanwezig zijn. Ook is de kans groot dat de zandondergrond nog intact is waardoor eventuele sporen van vóór de veenvorming (steentijd) *in situ* zijn. Een veldonderzoek zal moeten uitwijzen of de bodemopbouw met deze verwachting overeenkomt.

2.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw bestaat van onder naar boven uit dekzand (Formatie van Boxtel) dat overgaat in veenmosveen, afgedekt met een dunne kleilaag. De overgang van het zand naar het bovenliggend veen is scherp. Een volledige podzol is niet in het zand waargenomen. De zandondergrond is tussen de 1 en 1,35 m beneden maaiveld aangetroffen en betreft het gele moedermateriaal, de C-horizont (zie bijlage 1).

In vrijwel alle boringen is deze bodemopbouw aangetroffen. Een uitzondering hierop vormt de bodemopbouw ter hoogte van boring 7. Hier bevindt zich in het

Afbeelding 3 Ligging van de boorpunten. Kaart: J. Gerard.

veen een dun kleilaagje, waarschijnlijk het gevolg van een kleinschalige overstrooming. Tijdens het onderzoek is alleen in boring 7, in de top van het dekzand, een onbewerkt stuk vuursteen aangetroffen. Deze vondst heeft geen archeologische waarde en kan zelfs geïdentificeerd worden als grind.

Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd. Dit bestond uit het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen en slootkanten. De vondstzichtbaarheid was matig, aangezien het gras op het terrein erg hoog stond en de kanten van één sloot bekeken konden worden. Deze inspectie leverde geen aanvullende informatie op.

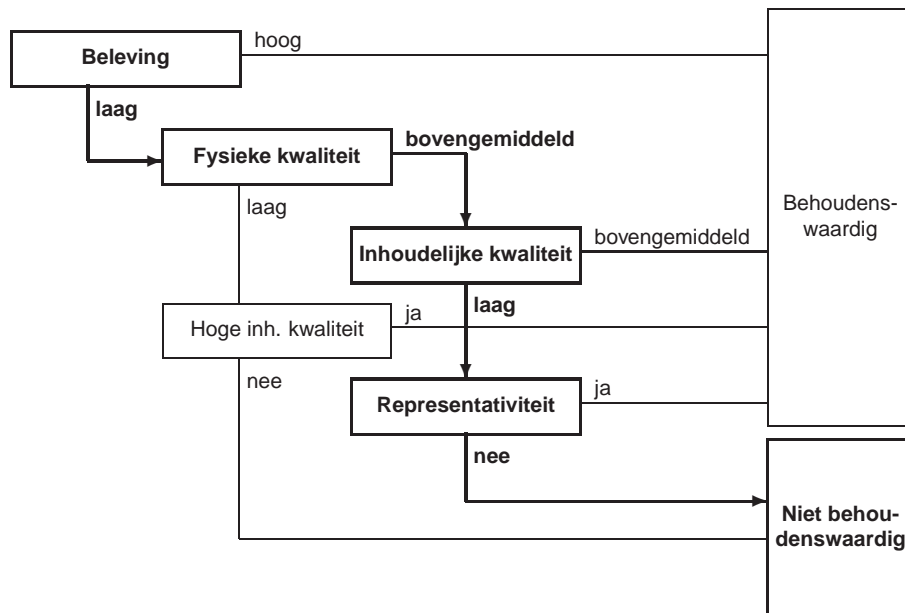
3 Conclusies

Uit het archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen komt naar voren dat op het onderzoeksterrein de verwachte bodemvorming is aangetroffen en de onderzochte bodemprofielen intact zijn. In de boorkernen zijn geen archeologische vondsten aangetroffen. De archeologische verwachtingswaarde is laag. Dit vanwege het bodemprofiel, waarin de kans op de aanwezigheid van archeologische sporen zeer klein wordt geacht, en de nauwelijks aangetroffen vondsten.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<hr/>		
<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	n.v.t.
herinneringswaarde	–	n.v.t.
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	3	het aangetroffen bodemprofiel wijst op een intacte bodem
conservering	1	geen archeologische sporen aangetroffen
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	geen nabijgelegen archeologische monumenten
informatiewaarde	1	geen recent onderzoek
ensemblewaarde	1	
representativiteit	–	n.v.t.
<hr/>		

5 Aanbeveling

Inachtnemend de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie kan gesteld worden dat het terrein geen archeologische waarde vertegenwoordigt en dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is. Mogen er echter tijdens de bouwwerkzaamheden opvallende bodemveranderingen en/of archeologische sporen aangetroffen worden, dan dient direct contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Fryslân. Voor de definitieve besluitvorming omtrent de archeologische waarde van het terrein wordt verwezen naar de provinciaal archeoloog van Fryslân¹.

Literatuur

Geudeke, P.W., K. Zandvliet & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 2 Noord-Nederland 1851–1855*. Groningen.

Schotanus à Sterringa, B. & M. Alting, 1718. *Uitbeelding der heerlijkheit Friesland; zoo in 't algemeen, als in haare XXX bijzondere grietenijen*. Leeuwarden.

¹Dr. G.J. de Langen. Tel: 058 2925487.

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

K	klei	V	veen	h1	zwak humeus
Kz3	klei, sterk zandig	Zs2	zand, matig siltig		

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
20	Kz3	h1	scherp	bruin	ijzer, bouwvoor
125	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
160	Zs2	h1		bruin	

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
28	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
135	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
160	Zs2	h1		bruin	

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
28	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
122	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
155	Zs2	h1		bruin	

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
5	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
100	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
150	Zs2	h1		bruin	

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
110	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
138	Zs2	h1		bruin	

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
23	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
114	V		scherp	donkerbruin	toplaag veraard
135	Zs2	h1		bruin	

boring 7

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
24	Kz3	h1	scherp	bruin	bouwvoor
30	V		scherp	donkerbruin	
32	K		scherp	bruingrijs	
134	V		scherp	donkerbruin	
165	Zs2	h1		bruin	vuursteen

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historische geografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart